

fastsættes af Finansministeren; det samlede Udlaan maa ikke overstige 300 000 Kr. aarlig; hvad der af denne Sum ikke anvendtes i det ene Aar, kunde bruges i de følgende. Med Hensyn til de i Loven angivne nærmere Vilkaar for Laans Ydelse blev det i et ministerielt Cirkulære bestemt, at saafremt ikke en Afvigelse under særlige Omstændigheder indrømmes, vil det kræves, at den paagældende Forenings Medlemmer er solidarisk ansvarlige for Forpligtelsen med Hensyn til Laanet. Foreningens Love maa indeholde Bestemmelser om, at Forandringer i Lovene og nye Medlemmers Optagelse i Foreningen skal godkendes af Finansministeriet, saa længe Laanet ikke er afviklet. Gyldigheden af denne Lov af 1904 blev ved Lov af 5. Marts 1909 forlænget til 31. Marts 1914, idet dog Laanesummens aarlige Beløb blev ansat til 400 000 Kr. Men i 1914 blev der foretaget meget væsentlige Ændringer, som gennemførtes af Finansminister Brandes med Tilslutning fra alle Rigsdagens Grupper til en ny Lov, Lov af 21. April 1914 om Laan til Byggeforeninger. Den meget lidt benyttede Form: Laan til Kommuner, udgik af dette Lovforslag, og Loven omhandler altsaa kun Laan til Byggeforeninger. For Laanene, der maa gaa op til $\frac{4}{5}$ af Ejendomsskyldvurderingen, gaves første Prioritets Panteret i de paagældende Ejendomme, og Rente plus Afdrag ansattes til 5 pCt., hvoraf de 4 pCt. Rente, Resten Afdrag, dog skal Laanet i de første 5 Aar være afdragsfrit. Stats-Laanefonden er berettiget til paa disse Vilkaar aarligt at udlaae 500 000 Kr. indtil 31. Marts 1917. Denne Lov, som blev givet paa Grundlag af normale Forhold — det var jo før Krigen —, blev fornyet 3 Gange i Krigsperioden, nemlig i 1917, i 1918 og i 1919, med en stadig Forøgelse af Laanesummens Grænse, saaledes at denne ved de sidste Fornyelser blev sat til 2 Mill. Kr. aarlig, udløbende den 30. Juni 1920. Det var selvfølgelig Bolignøden, som gjorde sig gældende og prægede denne Lovgivning, som derved blev en Forløber for den endelige Krigslovgivning paa dette Omraade.

Ogsaa den i 1917 indførte Ændring, at Laanene blev givet mod oprykkende 2den Prioritet, var selvfølgelig et Krigsfænomen. Hele Lovgivningen paa dette Omraade gled jo under Krigen ind i Nøds- og Tvangssituationens Bane.

Paa Krigslovgivningen skal jeg i denne Forbindelse ikke komme ind, men den Kalamitet, den store Boligmangel, som gav Stødet til Krigslovgivningen, har for saa

vidt haft sin Betydning for Opfattelsen af Byggeproblemet i sin Helhed, fordi Undersøgelserne af Boligsituationen i Købstæderne har bragt et Oplysningsmateriale for Dagen, som taler med den mest indtrængende Alvor for Nødvendigheden af Reformer paa dette Omraade. Ærede Medlemmer, som har gjort sig bekendt med f. Eks. det københavnske Boligtilsyns sidst udkomne Beretning, der selvfølgelig kun omfatter en Brøkdal af de eksisterende Tilfælde af slette Beboelser, vil kunne bevidne, at Forholdene paa dette Omraade baade i hygiejnisk og moralsk Henseende rummer betydelige Farer. Bolignøden har sendt sine skarpe Projektørlys ind til sociale Problemer, som hidtil ikke har faaet en til deres Alvor svarende Behandling, og naar man tager i Betragtning, at Staten allerede før Krigen havde støttet Husmandsbrug og Jordudstyknings paa Landet med Laan til et Beløb af henved 38 Mill. Kr., medens det samlede Laanebeløb til Bygning af Arbejderboliger i Byerne samtidig ikke var naaet længere end til ca. $5\frac{1}{2}$ Mill. Kr., saa forekommer det mig, at den danske Rigsdag maa erkende, at den er en Æresgæld skyldig, som snarest muligt bør betales.

Byggelaanene efter den forud for Krigslovgivningen liggende Periode er alle holdt indenfor Stats-Laanefondens finansielle Rammer. Af Husmandsloanene er som bekendt en overvejende stor Part ydet uden Stats-Laanefondens Medvirkning. Denne Fond befinder sig desuagtet i meget knebne økonomiske Omstændigheder. I det sidst fremkomne Statsregnskab balancerer Fonden med 58,3 Mill. Kr., hvoraf \div 1 969 000 Kr. er disponibel Formue. Det vil sige, at Fonden hænger paa et Gældsforhold til Statskassen, som for det nævnte Finansaar 1924—25 andrager 8,3 Mill. Kr. Fonden synes med andre Ord i Øjeblikket at være anspændt ikke saa ganske lidt over Evne.

Der er nu snart forløbet 40 Aar, siden Rigsdagen i 1887 gennemførte det første lille Forsøg paa at gribe ind i Spørgsmaalet om at forbedre Beboelsesforholdene for Byernes ubemidlede Befolkning. I disse 40 Aar har det danske Samfund skiftet Karakter. Der sad i 1887 vistnok 2 Repræsentanter for Arbejderpartiet her i Tinget. I Dag er Arbejderpartiet Folketings største Gruppe, og dets Ledere bærer Regeringens Ansvar og Byrder. Til dette parlamentariske Billede svarer en social og erhvervsmæssig Udvikling, som jeg ikke behøver at omtale nærmere for de ærede Medlemmer. Derfor behøver jeg